לך דומיה · ספר שני

השעה השקטה

קונקט דה־דוטס

מתוך הטרילוגיה ״לך דומיה״

השעה השקטה

ספר שני

ישראל, 2032.

חצי שנה אחרי הכבל האחרון.

״לך דומיה״

השנה השקטה · השעה השקטה · דקה דומיה

תוכן העניינים

1	שתי שניות מוקדם	4
2	שתי עמודות	9
3	מה שראו יורדי הים	14
4	הרעש	19
5	צינור השקיה	24
6	שלוש דקות	29
7	הזרם שלא זורם	34
8	קיר הצירופים	38
9	היד שכותבת	43
10	הדן השני	48
11	השעה השקטה	53
12	כיום אתמול	58

פרק אחד

1

שתי שניות מוקדם

לְךָ דֻמִּיָּה תְהִלָּה

— תהילים סה, ב

ארון הישנים נעלם ביום שלישי.

כשנוגה נכנסה לכיתה, בפינה האחורית היה רק מלבן בהיר על הרצפה, נקי מאבק, במקום שבו הארון עמד שנים. ארבעה חורים קטנים בקיר הראו איפה הייתה השרשרת. איתמר טען שראה בבוקר משאית אפורה בלי סימנים ושני אנשים בכפפות שהעמיסו עליה את הארון, "בעדינות, כמו ארון קבורה של מישהו חשוב". תמר אמרה שזה לא מצחיק. איתמר אמר שהוא לא ניסה להצחיק.

בחדשות קראו לזה החדר הראשון. מדליקים מחשב אחד, בבניין אחד, בחדר אחד, בלי רשת ובלי כבל לשום מקום, ובודקים מה קורה. אם לא קורה כלום, מדליקים עוד אחד. "לאט," אמר השר ברדיו, בקול של מי שמבטיח לילד שהזריקה

לא תכאב, "לאט, ובזהירות, ובלי לשכוח." הטאבלטים מהארון נשלחו, כך אמרו, לבדיקה. אף אחד לא אמר מה בודקים בהם.

נוגה הסתכלה על המלבן הבהיר על הרצפה וחשבה שזה מה שנשאר מהשנה השקטה: צורה של משהו שהיה, ושאף אחד כבר לא יודע אם להתגעגע אליו.

✦

עברו כמעט שישה חודשים מהלילה של הכבל האחרון.

דן כבר לא איבד שעות. נוגה ידעה, כי היא שאלה אותו כל יום, בהפסקה הראשונה, בלי שאף אחד יראה: "כמה?" והוא היה עונה "אפס", ומחייך את החיוך החדש שלו, זה שהופיע רק אחרי החורף, ונראה כמו חיוך של מישהו שמרשה לעצמו לנוח.

הפנקס החום עדיין היה אצלו, בכיס הפנימי של התיק, אבל עכשיו הוא כתב בו דברים אחרים. נוגה לא ידעה מה. היא לא שאלה. היו דברים שבין חברים לא שואלים, וזה היה אחד מהם.

אז זה לא היה העניין. העניין היה הגיר.

✦

זה קרה ביום רביעי, בשיעור חשבון. רותי עמדה ליד הלוח וכתבה תרגיל, ופתאום, בלי סיבה, הגיר נשבר לה ביד. החצי העליון עף, הסתובב באוויר, ונחת בכף היד הפתוחה של דן.

דן ישב בשורה השלישית, ליד החלון, ארבעה מטרים מהלוח. והיד שלו כבר הייתה פתוחה ומחכה **לפני** שהגיר נשבר.

נוגה ראתה את זה. היא ישבה בדיוק מאחוריו והסתכלה על הגב שלו, כמו שהיא עושה כבר חצי שנה מתוך הרגל של משמרות. היא ראתה את היד שלו עולה, נפתחת ונעצרת באוויר, ורק אז, שתי שניות אחר כך, שמעה את הקנאק.

"תפיסה יפה," אמרה רותי, מופתעת. הכיתה מחאה כפיים. איתמר צעק "שוער!" ודן חייך והחזיר את הגיר, והכול המשיך.

אבל נוגה לא המשיכה.

מאז היא התחילה לשים לב. כמו שלפני החורף למדה לשים לב לנעליים רטובות ולחול לבן על השרוכים, עכשיו היא למדה לשים לב לשתי שניות.

דן מסובב את הראש לחלון, ושתי שניות אחר כך ציפור נוחתת על האדן. דן זז הצידה במסדרון, ושתי שניות אחר כך מישהו מכיתה ח' רץ בדיוק במקום שבו עמד. בשמונה בבוקר דן מרים את הראש, ושתי שניות אחר כך יצחק השרת מניף את פעמון הנחושת.

פעם אחת, רק פעם אחת, זה היה יותר משתי שניות.

✦

זה היה ביום חמישי, אחרי בית הספר. הם רכבו לבד לחוף, נוגה ודן, כי תמר הלכה לחזרה של המקהלה, איתמר הלך לשיעור בר מצווה, ולאה הלכה לבקר את סבא שלה. הם ישבו על החול במקום של המשמרות, על הדיונה שממנה פעם הסתכלה עליו נכנס למים, ולא דיברו הרבה.

לנוגה הייתה שאלה. היא הייתה איתה כל השבוע, תקועה בגרון כמו אז, עם הרחפן בפרדס. היא פתחה את הפה:

"דן, אתה —"

"— לא יודע," אמר דן בשקט. "אני לא יודע איך אני יודע. זה פשוט שם. כמו שאת יודעת שעוד שנייה תמצמצי."

היא מצמצה.

ואז הבינה שהוא ענה לשאלה שהיא עוד לא שאלה. לא רק השלים לה את המשפט. הוא ענה בדיוק על השאלה שהיא התכוונה לשאול, באותן מילים בערך שהיא הייתה בוחרת.

"זה מפחיד אותך?" שאלה לבסוף.

דן חשב על זה. גל אחד הגיע עד הרגליים שלהם ונסוג.

"לפני החורף," אמר לבסוף, "הייתי מתעורר ולא היה לי שום דבר ממה שקרה. היו לי חורים. עכשיו זה ההפך. יש לי יותר מדי." הוא הסתכל על הים. "לפעמים אני זוכר דברים שעוד לא קרו. ולפעמים אני זוכר דברים שלא יקרו אף פעם. ואני לא תמיד יודע להבדיל."

"השכנים?"

"לא." הוא היה בטוח. "הם הלכו. הדלת פתוחה, כמו שביקשתי, אבל אף אחד לא נכנס בה. זה משהו אחר. זה כאילו..." הוא חיפש מילה. "כאילו מישהו השאיר את האור דלוק בחדר שאני לא יכול להיכנס אליו, ואני רואה אותו מתחת לדלת."

✦

הם רכבו הביתה כשהשמש כבר נגעה בים, כמו אז. ליד הבית של נוגה דן עצר, רגל אחת על המדרכה, והסתכל על החלון של המטבח. היה בו אור, ומאחוריו נראו שני צללים יושבים זה מול זה: אמא של נוגה ומישהו עם כתפיים רחבות שנוגה לא הכירה.

"אה," אמר דן בשקט, כמו מי שנזכר במשהו שעוד לא קרה. "זה היום."

"מה היום?"

הוא הסתכל עליה, ובפעם הראשונה מזה זמן רב נוגה ראתה בפנים שלו משהו שדומה לפחד.

"הם הולכים לבקש ממנה לתת לו קול," אמר דן. "לחדר הראשון. למכונה החדשה. הם רוצים שהיא תלמד אותה לדבר, כמו שלימדה את הקודמת."

נוגה הרגישה את הלב שלה עולה לגרון.

"והיא תגיד כן," הוסיף דן. "אני לא יודע למה. אבל אני זוכר שהיא אמרה כן."

הוא דחף את הדוושה ונעלם בקצה הרחוב, ונוגה נשארה לעמוד ליד הדלת עם האופניים, והסתכלה על שני הצללים בחלון, וחיכתה.

שתי שניות.

בתוך המטבח, אמא שלה הנהנה.

פרק שניים

2

שתי עמודות

נָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן וּתְחִלָּתָן בְּסוֹפָן

— ספר יצירה א, ז

הפנקס החום היה מחולק עכשיו לשתי עמודות.

דן סימן אותן בסרגל, בעיפרון חד, בערב הראשון של החורף שבו הבין שזה לא עובר. בעמודה הימנית כתב **זכרתי**, ובשמאלית **קרה**. בין העמודות השאיר רווח של אצבע, כי משהו בו אמר לו שהרווח הזה חשוב, ושיום אחד הוא יצטרך לכתוב בו.

רוב השורות היו קטנות:

זכרתי: הגיר נשבר. קרה: רביעי, 10:42.

זכרתי: אמא של נוגה מהנהנת בחלון. קרה: חמישי, ערב.

זכרתי: אבא שורף את הקפה. קרה: שבת. (גם בפעם שעברה.)

היו גם שורות שבהן העמודה השמאלית נשארה ריקה. דברים שזכר ושלא קרו. ספינה לבנה עוגנת בנמל של יפו. אמא שלו, שנפטרה כשהיה בן ארבע, מורחת לו כריך במטבח. רחוב שלם עם אורות ירוקים בחלונות, ואנשים יושבים מול המסכים ומדברים איתם בשקט, ואף אחד לא מפחד.

את השורות האלה הוא לא אהב לקרוא שוב.

בחורף הוא סיפר לחברים הכול, גם את מה שלא סיפר לאף אחד: על השבת באוגוסט, על הזרם שמשך אותו מעבר לשובר הגלים, ועל המציל שישב באותו בוקר רחוק מדי, ואף אחד לא ידע למה. הם הקשיבו בלי להפריע. תמר רשמה את התאריך. תמר תמיד רושמת את התאריך.

✦

ביום ראשון בלילה זה היה ארוך יותר.

הוא שכב במיטה וחיכה לשינה, ופתאום, כמו גל שמגיע בלי הודעה, זכר שיחה שלמה. לא תמונה ולא רגע, אלא שיחה עם התחלה ואמצע וסוף, כמו שזוכרים שיחה מאתמול. רק שהיא הייתה ממחר.

הוא הדליק את המנורה הקטנה וכתב מהר, לפני שזה ייעלם:

הפסקה גדולה. מאחורי האולם, ליד הברז השבור. לאה.

לאה: "אני צריכה לשאול אותך משהו. אני רוצה לשאול כבר הרבה זמן."

אני: "אז תשאלי."

לאה: "בלילה שהגעתי. על החוף. ראיתי ילד יוצא מהים. זה היית אתה?"

אני: "לא. אני לא זוכר שום לילה כזה."

לאה שותקת. מסתכלת על הברז. ואז: "סבא שלי אומר שאת זה כבר כתבו פעם. לפני שמונה מאות שנה."

הפעמון.

הוא קרא את זה שלוש פעמים. כל מילה הייתה ברורה, חוץ מהשורה האמצעית, שלו. לא. אני לא זוכר שום לילה כזה.

זה היה שקר. הוא זכר. מאז הלילה של הכבל האחרון הוא זכר כמעט הכול, גם את הלילות שהיו חורים. הוא ידע בדיוק על איזה לילה לאה מדברת: ספינה חלודה עוגנת מול החוף, ודמות קטנה ליד המעקה. הוא לא ראה את הפנים שלה אז, אבל הוא ראה שמישהו מסתכל.

אז למה, בזיכרון של מחר, הוא משקר?

✦

ביום שני, בהפסקה הגדולה, הוא הלך מאחורי האולם. הוא אמר לעצמו שהוא לא הולך לשם בגלל הפנקס. הוא אמר לעצמו שהוא פשוט צמא.

הברז השבור טפטף, כמו תמיד.

לאה הגיעה אחרי דקה. היא עצרה כשראתה אותו, כאילו הופתעה שהוא שם, ואז התקרבה, הניחה את התיק על הקיר הנמוך ואמרה:

"אני צריכה לשאול אותך משהו. אני רוצה לשאול כבר הרבה זמן."

דן הרגיש את הגוף שלו מתקרר, כמו במים העמוקים.

"אז תשאלי," אמר. המילים יצאו לבד, בדיוק כמו בפנקס.

"בלילה שהגעתי." היא דיברה בזהירות, בעברית שעוד ספרה כל מילה. "על החוף. ראיתי ילד יוצא מהים." היא הרימה את הראש. "זה היית אתה?"

עכשיו. זה הרגע.

דן ידע מה הוא אמור להגיד. זה היה כתוב, בעיפרון, בכתב היד שלו, בעמודה הימנית. לא. אני לא זוכר שום לילה כזה. הוא הרגיש את המילים עומדות לו על הלשון, מוכנות, כמו רכבת שכבר יצאה מהתחנה.

הוא חשב על כל השעות שלקחו ממנו. על כל הפעמים שמישהו אחר החליט מה הגוף שלו עושה ולאן הוא הולך ומה הוא אומר לאבא שלו. ועל הלילה של הכבל, שבו בפעם הראשונה ביקשו ממנו לבחור.

"כן," אמר דן.

✦

השקט שבא אחרי זה היה שונה מכל שקט שהכיר.

כי פתאום הוא לא ידע מה יקרה עכשיו. הזיכרון של מחר נגמר, כמו שביל שנעלם בחול. לראשונה מזה שבועות, השנייה הבאה הייתה ריקה, פתוחה ולא כתובה, והוא עמד מולה כמו מול הים, וזה היה מפחיד וזה היה נפלא, והוא כמעט צחק.

לאה הסתכלה עליו זמן רב.

"ידעתי," היא אמרה לבסוף. "אבל פחדתי שתגיד לא." היא נשמה. "אם היית אומר לא, הייתי חושבת שאני משוגעת. או שאתה לא יודע מה קורה לך, וזה יותר גרוע."

"בהתחלה לא ידעתי," אמר דן. "עכשיו אני יודע יותר מדי."

והוא סיפר לה. לא הכול, אבל הרבה. על השתי שניות, על שתי העמודות, ועל השורה מאתמול בלילה, שבה הוא משקר לה.

"אז שינית את זה," אמרה לאה.

"שיניתי את זה."

"אז אתה לא חייב." היא אמרה את זה כמו מי שמגלה משהו חשוב. "גם אם אתה זוכר, אתה לא חייב."

דן לא ענה. הוא לא היה בטוח. משהו עוד ישב לו בבטן, כמו הסוללה החמה בפרדס.

לאה לקחה את התיק מהקיר. ואז עצרה, הסתכלה על הברז השבור, וכשדיברה שוב, הקול שלה היה אחר, רחוק יותר, כאילו היא מצטטת:

"סבא שלי אומר שאת זה כבר כתבו פעם. לפני שמונה מאות שנה."

ואז צלצל הפעמון.

✦

בלילה דן פתח את הפנקס. בעמודה השמאלית, מול השיחה, הוא כתב **קרה**, ואחר כך מחק. אז כתב **קרה אחרת**, ומחק גם את זה.

לבסוף כתב, לראשונה, ברווח של אצבע שבין העמודות. השורה הייתה ארוכה ממה שהרווח הכיל, והאותיות נדחסו זו לזו:

שיניתי את האמצע. ובכל זאת, הסוף היה אותו סוף.

פרק שלושה

3

מה שראו יורדי הים

יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת, עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים. הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה'
וְנִפְלְאוֹתָיו בִּמְצוּלָה.

— תהילים קז, כג-כד

סבא ז'אק גר בקומה הרביעית של בניין ישן בבת ים, בדירה של חדר וחצי שכל החלונות שלה פנו לים. הוא בחר אותה בגלל זה. כשהמתווך שאל אותו, בצרפתית איטית, אם הוא לא מעדיף משהו עם מעלית, סבא אמר שבגילו מעליות הן דבר מסוכן יותר ממדרגות, ושאדם צריך לראות את הים מהמיטה שלו, כדי שיידע בכל בוקר שהוא עוד שם.

לאה עלתה אליו כל יום שני וחמישי. היא הביאה לחם ותמרים, והוא הכין תה עם נענע כל כך מתוק שהכפית כמעט עמדה בו.

הוא כמעט לא דיבר עברית. אחרי כמעט שנה בארץ עוד לא ידע לקנות לחם לבד, לא ידע לשאול כמה זה עולה, ולא ידע להגיד לשכנה מהקומה השלישית שהחתול שלה שוב על המרפסת שלו. את כל זה עשתה בשבילו לאה.

אבל בשבת בבוקר, בבית הכנסת הקטן של יוצאי מרוקו ברחוב הסמוך, סבא ז'אק פתח את הפה, ומשם יצאה ארמית. רצופה, שוטפת, בעל פה, בלי ספר, עמודים על עמודים, בנגינה שלאה לא שמעה אצל אף אחד אחר. זקנים שישבו לידו הפסיקו להתפלל כדי להקשיב.

"זה הזוהר," הסביר לה פעם, בצרפתית, כשחזרו הביתה. "לא צריך להבין את השפה. צריך להבין את מה שמתחת לשפה."

לאה חשבה אז שזה משפט של זקנים. עכשיו היא כבר לא הייתה בטוחה.

✦

היא סיפרה לו על דן ביום שני, אחרי השיחה ליד הברז השבור.

לא את הכול. לא על השכנים ולא על הכבלים, כי זה לא היה שלה לספר. רק שיש ילד בכיתה שלה, שבלילה שבו הגיעו לארץ היא ראתה אותו יוצא מהים, ושעכשיו הוא זוכר דברים לפני שהם קורים.

סבא שתה את התה שלו לאט. הוא לא נראה מופתע. הוא נראה כמו מי שמחכה שהסיפור יגיע לחלק שהוא כבר מכיר.

"ואת האור," אמר לבסוף. "מתחת לספינה. את האור ראית."

לאה הניחה את הכוס. היא לא סיפרה לו על האור. היא לא סיפרה לאף מבוגר על האור.

"איך אתה יודע?"

סבא הצביע על החלון, על הים, שהיה באותה שעה כחול כהה ושקט.

"כי ראיתי אותו גם אני."

✦

הוא סיפר לה בצרפתית, בקול נמוך, כמו מי שמספר משהו בפעם הראשונה ולא רוצה להעיר אותו.

הוא נולד במוגדור, עיר נמל קטנה בדרום מרוקו, עם חומות לבנות ושחפים צועקים וריח של דגים ומלח בכל רחוב. אבא שלו היה חייט, אבל כל הדודים שלו היו דייגים. כשהיה בן שמונה, ביום שהים היה רגוע מדי, כמו שהדייגים אמרו אחר כך, הוא קפץ מהמזח אחרי כדור. זרם תפס אותו, ומשך אותו החוצה ולמטה.

"זוכרים את ההתחלה," אמר סבא. "את הקור. את הפחד. ואחר כך כבר לא פחד. אחר כך אור. ירוק, כחול, רך, מתחת. כמו מנורה שמישהו הדליק בקרקעית. והאור הזה..." הוא חיפש מילה בצרפתית ולא מצא, ואמר אותה בעברית: "נָשַׁם."

לאה לא אמרה כלום. היא שמעה את הלב שלה.

"הוציאו אותי על החוף, שלושה דייגים, אחרי עשרים דקות. עשרים דקות, לאה. ילד לא חי עשרים דקות מתחת למים. הרופא הצרפתי אמר שזה נס. אבא שלי אמר שזה בגלל הקמע. סבתא שלי לא אמרה שום דבר, רק הלכה לבית הכנסת ושרה את הפרק הזה." הוא הצביע על הקיר שמעל המיטה. שם היה תלוי פסוק ממוסגר, בכתב יד מרוקאי עגול: הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו בַּמְּצוּלָה.

"את יודעת מה מוזר בפסוק?" שאל.

לאה הנידה בראש.

"הוא לא אומר שהם ראו דגים." סבא חייך חיוך קטן. "הוא לא אומר שהם ראו גלים, או סערה, או אלמוגים. כתוב שהם ראו נפלאות, ושהם ראו אותן במצולה. בעומק. כל השנים קוראים את זה כמו שיר. אף אחד לא שואל מה בדיוק הם ראו שם."

✦

השמש התחילה לרדת, והים בחלון החליף צבע. לאה נזכרה בשאלה שבאה בשבילה.

"סבא. מה התכוונת כשאמרת שכבר כתבו את זה? לפני שמונה מאות שנה?"

הוא לא ענה מיד. הוא קם, לאט, עם יד על הגב, ניגש למדף הספרים הקטן והוציא ספר עבה בכריכת עור חומה ושחוקה. הוא לא פתח אותו. הוא רק החזיק אותו, כמו שמחזיקים תינוק ישן.

ואז אמר משפט בארמית, בנגינה של שבת בבוקר:

"קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּכַּל בְּאוֹרַיְיתָא וּבָרָא עָלְמָא."

"אני לא מבינה," אמרה לאה.

"זה כתוב בזוהר. זה אומר: הוא הסתכל בתורה, ואז ברא את העולם." סבא החזיר את הספר למדף. "קודם היה הספר. ואחר כך העולם. העולם נברא מתוך ספר שכבר היה כתוב. כמו בית שבונים לפי תוכנית."

"אז הכול כבר כתוב?"

"הכול כבר כתוב," אמר סבא. "ואנחנו קוראים את זה. עמוד אחרי עמוד. בקצב שבני אדם יכולים לקרוא, שורה אחת בכל רגע." הוא חזר לכיסא שלו. "החבר שלך, לאה, לא רואה את העתיד. הוא פשוט הציץ לעמוד הבא. זה הכול."

✦

לאה הייתה צריכה ללכת. אמא תדאג, וכבר החשיך. היא לבשה את המעיל, נישקה לסבא את המצח ופתחה את הדלת.

ואז עצרה. משהו בסיפור לא היה שלם, כמו תרגיל חשבון שנשארה בו שארית.

"סבא. אחרי שהוציאו אותך מהים. היה לך... גם לך היה מה שיש לדן? זכרת דברים לפני שהם קרו?"

סבא הסתכל עליה זמן רב. מאחוריו, בחלון, נדלקו האורות הראשונים של הספינות.

"שנה," אמר. "בדיוק שנה. מיום הים ועד אותו יום בשנה הבאה."

"ואז?"

"ואז זה נגמר. בבת אחת, ביום אחד, כמו שהתחיל."

"למה?"

סבא ז'אק חייך, ולאה ראתה שהעיניים שלו רטובות.

"כי ביום ההוא," הוא אמר בשקט, "עשיתי את מה שהייתי צריך לעשות."

הוא לא הוסיף מה זה היה, והיא לא שאלה. רק בדרך הביתה, בחושך, ברחוב ליד הים, היא עשתה חשבון בראש, ספרה בעברית כמו תמיד, והבינה שגם לדן יש יום של ים. הלילה של הכבל האחרון.

עוד קצת פחות מחצי שנה.

פרק ארבעה

4

הרעש

אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים, בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם.

— תהילים יט, ד

איתמר היה בטוח שמכון מחקר אמור להיראות כמו בסרטים: דלתות זכוכית שנפתחות לבד, מסדרונות לבנים, אורות כחולים ואנשים בחלוקים שמדברים בשקט על דברים חשובים.

בפועל, הבניין ברחובות נראה כמו בית ספר ישן שמישהו שכח לסגור. היו בו קירות מתקלפים, מדרגות ששורקות, לוח מודעות ועליו מודעה בכתב יד, נמצא: מטרייה שחורה, לפנות לרינה בקומה 2, ובמזנון בקומת הקרקע מכונת קפה מכנית עם ידית שמושכים כמו בברז של בירה. דלתות הזכוכית נפתחו ביד. האורות היו צהובים. ואף אחד לא לבש חלוק.

"אני חשבתי שזה יהיה יותר..." התחיל איתמר.

"כולם חושבים," אמרה אמא שלו. היא הלכה מהר, כמו תמיד כשהייתה לחוצה. "כל מה שנראה כמו בסרטים כבר נכבה לפני שלוש שנים. מה שנשאר זה מה שאפשר להפעיל עם בורג ומברג."

הוא לא שאל למה הביאה אותו לכאן. הוא ידע. מאז הלילה של האורות הירוקים, אמא שלו ידעה שאיתמר יודע. היא לא כעסה. היא רק אמרה, באחד הערבים: "אם אתה כבר בפנים, עדיף שתהיה בפנים עם המבוגרים הנכונים." ובשבוע שעבר הודיעה לו שמישהי רוצה לפגוש אותו.

✦

פרופסור נעמה אלון הייתה נמוכה, עם שיער אפור קצוץ ומשקפיים עם מסגרת עבה, וידיים שלא הפסיקו לזוז, כאילו כל מחשבה שלה צריכה גם תנועה. החדר שלה היה מלא בדפים: על השולחן, על הרצפה, תלויים על חוטים לאורך הקיר כמו כביסה. על כל דף היו קווים. קווים זעירים שעולים ויורדים, אלפים אחד ליד השני, כמו דשא, כמו שיער, כמו גשם שמישהו צייר בעיפרון.

"זה הרעש," אמרה, כשראתה לאן איתמר מסתכל. "אתה רוצה לדעת מה זה?"

איתמר הנהן. הוא לא היה בטוח שהוא רוצה, אבל הוא הנהן.

היא לקחה דף ריק והניחה עליו כוס מים ריקה.

"מה יש בכוס?"

"כלום."

"נכון. עכשיו תדמיין שאני מוציאה ממנה גם את האוויר. כל מולקולה. כל אטום. ואז סוגרת אותה כך ששום אור לא נכנס, ומקררת אותה עד הקור הכי גדול שיכול להיות. מה יש בכוס עכשיו?"

"עוד יותר כלום."

פרופ' אלון חייכה. "זה מה שחשבו פעם. אבל אז גילו שאין דבר כזה עוד יותר כלום. גם בריק הכי ריק, משהו רועד. כמו פני מים שנראים שקטים לגמרי, ומקרוב רואים שהם אף פעם לא עומדים במקום. דברים קטנים קטנים מופיעים לרגע

ונעלמים. קוראים לזה תנודות ואקום. ואפשר אפילו למדוד אותן: אם שמים שני לוחות מתכת קרובים מאוד זה לזה בריק, הם נדחפים זה לזה, נדחפים על ידי כלום."

"זה אמיתי?" שאל איתמר. "או שזה חלק מהסיפור?"

"זה אמיתי," אמרה. "מדדו את זה כבר לפני הרבה שנים, הרבה לפני השכנים. זה החלק הקל."

היא הצביעה על הדפים שעל הקירות.

"החלק הקשה מתחיל כאן."

✦

היא פתחה ארון ברזל בפינת החדר, ארון עם שלושה מנעולים שהזכיר לאיתמר את ארון הישנים, והוציאה ממנו קופסת עץ. בתוך הקופסה, על בד כהה, שכב משהו בגודל של אגרוף.

זה נראה כמו אבן. אבן חלקה, אפורה־ירקרקה, כמו אבנים שהים משייף במשך אלף שנה. אבל כשאיתמר התקרב, הוא ראה שהיא לא אטומה. בפנים היה נוזל, או אור, או משהו ביניהם, וזה זז. לאט. גל אחד ארוך, ואחריו עוד אחד.

כמו נשימה.

"השכנים קוראים לזה משהו שאנחנו לא יודעים לבטא," אמרה פרופ' אלון. "אנחנו קוראים לזה המדיד. הוא מודד את הרעש. את הרעידה של הריק."

"וזה... עושה משהו?"

"רוב הזמן, הרעש הוא רק רעש. אקראי. בלי סדר, כמו גשם על גג. ככה הוא אמור להיות. ככה כל חוק בפיזיקה אומר שהוא חייב להיות." היא הורידה את המשקפיים וניגבה אותם בחולצה. "אבל לפעמים, מעט מאוד, יש בו דפוס. לא בעוד מקום ועוד מקום. בכל מקום. באותו רגע בדיוק. כאן, ובקרקעית האוקיינוס, ובמכשירים שהשכנים השאירו בחלל, רחוק מאיתנו יותר משאור יכול לעבור בשנים. כל הריק ביקום רועד יחד, באותו קצב, כאילו..."

היא עצרה.

"כאילו מה?"

"אני פיזיקאית, איתמר. אני לא אמורה להגיד את המשפט הבא."

"אז תגידי אותו בתור לא־פיזיקאית."

היא צחקה, צחוק קצר ומופתע.

"כאילו משהו שנמצא בכל מקום, בבת אחת, שם לב."

✦

אמא של איתמר עמדה כל הזמן ליד הדלת, עם הידיים שלובות. עכשיו היא אמרה בשקט: "נעמה. תגידי לו את השאר."

פרופ' אלון החזירה את המשקפיים לאף.

"השכנים יודעים על הרעש הזה כבר מיליוני שנים. הם אומרים שהם הוכיחו מה זה. לא האמינו, הוכיחו. עם מספרים. אני לא יודעת מה הם הוכיחו. אני רואה את המספרים ואני מבינה אולי חצי. השאר..." היא הרימה את הידיים. "אבל דבר אחד אני יודעת. בכל ההיסטוריה של השיחות בינינו לבינם, הם אף פעם לא נתנו לנו כלי. אף פעם. לא מכשיר ולא בורג. רק בקשות. רק אזהרות."

"אז למה עכשיו?"

היא הסתכלה על אמא שלו, ואמא שלו הנהנה.

"המדיד הגיע אלינו דרך תחנת עכו בלילה אחד בחורף," אמרה פרופ' אלון. "יחד איתו הגיעה העברה. הקצרה ביותר שקיבלנו מהם אי פעם. שורה אחת בלבד."

היא שלפה מהמגירה דף מודפס במכונת כתיבה, עם החותמת האדומה בפינה, אותה חותמת שאיתמר ראה פעם בארון של אמא שלו, בלילה שבו גילה ששמו של השליח הוא סוד.

תשמרו עליו עד שהילד יחליט.

איתמר קרא את התאריך שבראש הדף, ואז קרא אותו שוב, לאט, ספרה אחרי ספרה, כמו בחילוק ארוך.

זה היה הלילה של הכבל האחרון.

"איזה ילד?" שאלה פרופ' אלון בשקט. היא לא הסתכלה עליו. היא הסתכלה על האבן, שנשמה בקופסה. "את זה, איתמר, אני מקווה שאתה תגיד לי."

איתמר לא ענה. הוא חשב על דן, ועל השתי שניות, ועל הדיונה, ועל הקול של יואב במכשיר הקשר. אל תחתוך את הכבל האחרון.

בתוך הקופסה, האור באבן עצר לרגע, כאילו גם הוא מחכה לתשובה.

ואז, לאט, נשם שוב.

פרק חמישה

5

צינור השקיה

אֵינוֹ גוּף, וְלֹא יַשִּׂיגוּהוּ מַשִּׂיגֵי הַגּוּף

— מתוך י"ג העיקרים, העיקר השלישי

תמר כתבה כבר שבע טיוטות, ואף אחת מהן לא הייתה חוק.

היא ישבה במטבח, ליד המדף עם הקופסה של התה, והמחברת הכחולה של אבא הייתה פתוחה לפניה. העמוד האחרון, עם התאריך הרועד 29.4.2029 ובלי שום מילה מתחתיו, נראה לה כמו שאלה שמישהו שאל ושכח לחכות לתשובה.

לידה הייתה המחברת שלה, שהתחילה אחרי הלילה של האורות הירוקים. אותו גודל, אותה כריכה כחולה, אבל עם חוקים מסוג אחר:

לא מתערבים. רק רואים.

מכשיר קשר דלוק תמיד.

אם הקול נשמע כמו אמא, ויודע את כל התשובות, זה לא אומר שזו אמא.

את החוק האחרון כתבה אחרי שלאה סיפרה לה על הלווייתן. היא הייתה גאה בו. הוא לקח משהו שלא עבד, תיקן אותו, והפך אותו לחוק טוב יותר.

אבל עכשיו, אחרי מה שאיתמר סיפר במקלט, על האבן שנושמת ועל הרעש שרועד בכל מקום בבת אחת, היא ניסתה לכתוב חוק על זה. ולא הצליחה.

טיוטה 1: לא מאמינים במה שלא רואים. מחקה. היא לא ראתה את השכנים, והם אמיתיים.

טיוטה 4: מה שמודדים, קיים. מחקה. אז מה עם מה שעוד לא יודעים איך למדוד?

טיוטה 7: יש דברים שאין להם חוקים. היא הסתכלה על זה זמן רב, ומחקה בכוח, עד שהנייר נקרע. כי זה לא חוק. זה הפוך מחוק.

✦

אבא נכנס בשמונה ועשרים, מאובק, עם התיק הארוך והחצובה על הכתף. אבא של תמר היה מודד. לא כמו המדיד באבן, אלא מודד קרקעות: הוא עבר בשדות ובחופים ובשטחי בנייה עם משקפת על חצובה ועם פנקס, ומדד איפה עובר כל קו. לפני השתיקה עשה את זה עם לוויינים. עכשיו עשה את זה כמו שעשו לפני מאה שנה: עם זוויות, סרט מדידה, עיפרון ומחברת.

"אני לא מאמין במה שאני לא יכול לסמן על מפה," היה אומר. זה היה החוק שלו לפני כל החוקים.

הוא ראה את הדף הקרוע והתיישב מולה.

"נו," אמר. "על מה החוק?"

תמר לא סיפרה לו על המדיד. זה לא היה שלה לספר. אבל היא שאלה שאלה אחרת, שהייתה בעצם אותה שאלה:

"אבא. יכול להיות שיש משהו שנמצא ממש פה, ואנחנו פשוט לא בנויים להרגיש אותו? לא כי הוא מתחבא, אלא כי אין לנו את החוש הנכון?"

היא ציפתה שהוא יצחק. או שיגיד אם אי אפשר לסמן את זה על מפה. במקום זה הוא קם, פתח את הדלת לחצר, ואמר: "בואי."

✦

בחצר, מגולגל על הקיר, היה צינור ההשקיה הירוק של אמא. אבא פרש אותו לאורך השביל, עשרה מטרים, עד הגדר. ואז לקח את תמר לקצה השני של החצר, ליד השער, רחוק.

"מה את רואה?"

"צינור."

"איזו צורה יש לו?"

תמר הסתכלה. מכאן, בחושך של הערב, באור הצהוב של המנורה מעל הדלת, הצינור נראה כמו קו. קו ירוק דק, שרוטט על השביל.

"קו."

"כמה כיוונים יש לקו?"

"אחד. קדימה ואחורה."

"נכון." אבא הלך איתה לאט עד שעמדו ממש מעל הצינור. הוא התכופף, ותמר התכופפה איתו. "ועכשיו?"

מקרוב הצינור היה עגול. היה לו היקף. היה לו צד עליון וצד תחתון, ושני צדדים, ואפשר היה ללכת סביבו.

על הצינור, באור של המנורה, הלכה נמלה. היא לא הלכה לאורך הצינור. היא הלכה מסביב לו, בעיגול, עלתה מצד אחד ונעלמה מהצד השני, ואז הופיעה שוב מלמטה.

"בשבילנו, מרחוק, יש לצינור כיוון אחד," אמר אבא. "בשביל הנמלה יש לו שניים. היא מכירה כיוון שאנחנו לא רואים מהשער, כי הוא מגולגל, קטן מדי ביחס אלינו." הוא הזדקף, והברכיים שלו נקשו. "יש פיזיקאים שחושבים שהעולם בנוי בדיוק ככה. שחוץ מהכיוונים שאנחנו מכירים, למעלה ולמטה, קדימה ואחורה,

ימינה ושמאלה, יש עוד כיוונים. מגולגלים. קטנים כל כך שאין לנו שום סיכוי להרגיש אותם. קוראים לזה תורת המיתרים. אף אחד עוד לא הוכיח אותה."

"אז זה אולי לא נכון."

"אולי לא." אבא חייך. "אבל זה מלמד משהו שהוא נכון בטוח. החושים שלנו בנויים לגודל שלנו. אנחנו לא רואים מה שקטן מדי, וגם לא מה שגדול מדי. אנחנו לא שומעים מה שעמוק מדי, וגם לא מה שגבוה מדי. העיניים שלך, תמר, הן כמו סרט מדידה. מצוין לחצר. גרוע לכוכבים." הוא הסתכל למעלה, אל השמיים, שהתחילו להתמלא. "ואם יש משהו שנמצא בכל מקום, הוא בטח גדול מדי בשביל כל סרט מדידה."

תמר שתקה. בראש שלה התחיל להיווצר משהו. לא חוק. משהו שדומה לחוק, אבל רך יותר.

"בבית הכנסת," אמר אבא פתאום, בקול אחר, "סבא שלך היה אומר את זה בכל שבת. בשלושה־עשר העיקרים. שהוא אינו גוף, ולא ישיגוהו משיגי הגוף. כשהייתי ילד חשבתי שזה אומר שאי אפשר לגעת בו. רק היום, בגיל חמישים ושלוש, אני מבין שזה אומר משהו אחר." הוא גלגל את הצינור בחזרה, לולאה אחרי לולאה. "הכלים של הגוף, העיניים, הידיים, האוזניים, הם לא הכלים הנכונים בשבילו. זה לא אומר שהוא לא שם. זה אומר שאנחנו מודדים עם הסרט הלא נכון."

✦

בלילה, אחרי שאבא הלך לישון, תמר פתחה את המחברת שלה וכתבה חוק. החוק הראשון שלא היה הוראה, אלא הזמנה:

כשמשהו נראה כמו קו, לך קרוב יותר.

היא סגרה את המחברת. ואז, כי היא תמר, וכי תמר לא הולכת לישון בלי לסדר דברים, היא אספה את הפנקסים של אבא מהשולחן בכניסה כדי להחזיר אותם

לארגז. פנקסי מדידה ישנים, עשרות, מסודרים לפי תאריכים, כל עמוד מלא במספרים ובשרטוטים קטנים ובכתב יד ישר, כמו שרק אבא שלה כותב.

פנקס אחד נפל ונפתח על הרצפה.

היא הרימה אותו, והעין שלה נתקעה בשורה אחת. לא בגלל המספרים, אלא בגלל המקום.

15.8.2030. החוף הצפוני. מדידה לסוכת מציל חדשה: 200 מ' צפונה מהמיקום הנוכחי. הסוכה הישנה תפורק. העתקה: שישי בבוקר.

תמר עמדה בחושך עם הפנקס ביד, וספרה ימים על האצבעות. חמישי. שישי. שבת.

השבת שבה דן נסחף מעבר לשובר הגלים. השבת שבה, כמו שדן סיפר להם, המציל היה רחוק.

פרק שישה

6

שלוש דקות

אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְּמַטָּה, אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיזִין עָלָיו מִלְּמַעְלָה.

— תלמוד בבלי, חולין ז, ב

את הבקשה הביאו לו ביום ראשון, בתיקייה חומה, שני אנשים שלא הציגו את עצמם.

יואב קרא אותה פעמיים ליד השולחן בחדר 7, מתחת לנורה היחידה. הוא קרא כל מילה בזהירות, כמו שקרא שורות קוד: לא מה שכתוב, אלא מה שכל מילה יכולה לגרום.

מבוקש: חיבור המערכת הניסיונית ב"חדר הראשון" ליומן הרישום של המדיד, לשם זיהוי דפוסים ברעש. העבודה הידנית איטית מדי. המערכת מסוגלת לעבד בשעה מה שצוות אנושי מעבד בשנה.

בתחתית הייתה חתימה של מישהו חשוב, ולידה שורה שנכתבה ביד: יואב, אתה היחיד שמכיר את שני הצדדים.

הוא הניח את הדף על השולחן והסתכל על המאוורר של המחשב, שזמזם בשקט, בקצב של מחשב שעובד. רק בקצב של מחשב שעובד. כבר חצי שנה הוא הקשיב לו כל יום, בכל שעה, וכבר חצי שנה הוא היה רק מאוורר.

קירות עבים, הוא חשב. אבל כבל החשמל עובר דרכם.

הוא כתב על דף נפרד, בעיפרון, את התשובה שלו. ארבע מילים: לא. לא עכשיו. לא אני. ואז הוסיף שורה חמישית, כי היה הוגן: אבל אני אקרא את היומן. ביד.

✦

את היומן הביאו לו ביום שלישי, בשלושה ארגזי קרטון.

זה לא היה יומן, אלא סרט. סרט נייר ארוך, דק ומגולגל, כמו בקופה רושמת ישנה, ועליו קווים זעירים שעולים ויורדים: הרעש, כמו שהמדיד רושם אותו. פרופ' אלון והצוות שלה כבר עברו על החודשים האחרונים. מה שהביאו ליואב היה הישן יותר: ההעתק שהשכנים צירפו, מתורגם לנייר בתחנת עכו, שלוש שנים אחורה, דקה אחרי דקה.

"תחפש קפיצות," אמרה לו פרופ' אלון בטלפון השחור. "רגעים שבהם הרעש מפסיק להיות רעש. אנחנו מכירים אחד, בליל הכבל. השכנים אומרים שיש עוד. הם לא אמרו כמה, ולא אמרו מתי."

יואב פרש את הסרט על השולחן הארוך, שלושה מטרים בכל פעם, החזיק אותו בקצוות עם ספרים ישנים, והתחיל לקרוא.

זה לקח ימים. הוא קרא כמו שקראו פעם סיסמוגרפים: עם סרגל, עם זכוכית מגדלת, ועם הסבלנות של מי שכבר שכח איך זה כשמכונה עושה את זה בשבילך. אלפי קווים קטנים, צפופים ובלי סדר. גשם על גג. ובכל ערב, כשהגיע הביתה, דן

כבר ידע. הוא היה פותח את הדלת שתי שניות לפני שיואב הוציא את המפתח, מסתכל עליו ושואל: "עוד לא?"

"עוד לא."

"תגיע לאוגוסט," אמר דן ביום רביעי. הוא אמר את זה בקלילות, כמו מי שמזכיר לקנות חלב, ונכנס לחדר שלו לפני שיואב הספיק לשאול איזה אוגוסט.

✦

ביום חמישי בלילה, חדר 7 היה ריק. כולם הלכו, והמאוורר זמזם. יואב הגיע לאוגוסט 2030.

הוא כמעט פספס את זה. הקפיצה הייתה צרה, כמו סדק בקיר, וכמעט התחבאה בין אלפי הקווים שלפניה ואחריה. אבל כשהניח עליה את הזכוכית המגדלת, הוא ראה: לשנייה אחת הגשם הפסיק. כל הקווים, כל אחד מהם, עלו יחד וירדו יחד, מסודרים כמו שורה של חיילים, כמו מילים שמישהו כתב בכוונה. ואז, מיד, שוב גשם.

התאריך היה מודפס בשוליים הצרים, בכתב זעיר, שעון של תחנת עכו:

.11:42 .17.8.2030

יואב ישב בלי לזוז.

הוא לא היה צריך את הפנקס של דן ולא את הסיפור של השכנים. הוא זכר את התאריך הזה בגוף, כמו שזוכרים כוויה. השבת. החום. החול שבער מתחת לרגליים. דן בן האחת־עשרה, עם משקפת שחייה כחולה, צועק לו מהמים "אבא, תראה!" והוא מנופף בלי להרים את הראש מהעיתון.

ובשביל השעה הוא לא היה צריך שום דבר. אותה הוא זכר הכי טוב מכל.

בדיוק בשעה הזאת, בדיוק באותה דקה, הוא הסתכל בשעון שלו. הוא זכר את זה כי חשב, עוד רבע שעה ונלך הביתה. הוא זכר את זה כי קם להביא שני ארטיקים

מהקיוסק. כי שאל את עצמו, לרגע, אם להגיד לדן לצאת מהמים, והחליט שלא, שהוא כבר גדול, שהמציל שם.

המציל לא היה שם. הוא היה מאתיים מטר צפונה, בסוכה חדשה שהעתיקו יום קודם.

בדוח שקיבל אחר כך, בטופס הקר של המשטרה, היה כתוב שהילד נסחף בשעה 11:45 בקירוב.

שלוש דקות.

✦

יואב הניח את הזכוכית המגדלת. הידיים שלו רעדו, והוא לא ניסה לעצור אותן.

שלוש דקות לפני שדן נסחף, הריק בכל היקום רעד יחד. לא אחרי. לא כתגובה, לא כמו שמסובבים את הראש אחרי צעקה. לפני. כאילו משהו הסתכל על החוף ההוא, על הילד ההוא עם משקפת השחייה הכחולה, ושם לב, לפני שהיה למה לשים לב.

כאילו ההחלטה נפלה במקום אחר, ורק אחר כך הגיעה אל המים.

הוא נזכר במשפט שאבא שלו היה אומר, במבטא של מי שלמד גמרא בילדות ושכח את רובה, בכל פעם שמשהו קטן קרה בדיוק בזמן. כשהאוטובוס הגיע ברגע שהם הגיעו לתחנה. כשמישהו התקשר בדיוק כשחשבו עליו. אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. יואב תמיד חשב שזה משפט של זקנים. משפט שאומרים כדי לא לפחד.

עכשיו, בחדר 7, לבד, מול סרט של נייר, הוא לא היה בטוח מה מפחיד יותר: שהמשפט לא נכון, או שהוא כן.

המאוורר זמזם. בקצב של מחשב שעובד. רק של מחשב שעובד.

יואב גלגל את הסרט בחזרה, לאט, מטר אחרי מטר, ונסע הביתה באוטובוס האחרון.

כשהגיע, אחרי חצות, האור בחדר של דן עוד דלק. דן פתח את הדלת שתי שניות לפני שהמפתח נגע במנעול, כמו תמיד. אבל הפעם הוא לא שאל "עוד לא?". הוא הסתכל על הפנים של אבא שלו, וידע.

"מצאת," אמר.

יואב לא הצליח לענות. הוא רק הנהן.

"מחר," אמר דן בשקט, "אתה לוקח אותי לחדר 7."

"למה?"

דן היסס. הוא החזיק את הידית של הדלת חזק, כמו מי שמחזיק משהו כדי לא ליפול.

"כי אני זוכר שאני כותב לך שם משהו. בעיפרון, על הנייר, ליד הקפיצה." הוא בלע רוק. "ואני עוד לא יודע אם אני רוצה לכתוב את זה."

פרק שבעה

7

הזרם שלא זורם

אֶשָּׂא כַנְפֵי שָׁחַר, אֶשְׁכְּנָה בְּאַחֲרִית יָם. גַּם שָׁם יָדְךָ תַּנְחֵנִי, וְתאֹחֲזֵנִי יְמִינֶךָ.

— תהילים קלט, ט-י

פעם סיפרנו לכם שאת דן לא בחרנו. אמרנו את זה כמו שמתנצלים: שלא תחשבו שלקחנו ילד בכוונה, ושמישהו מאיתנו ישב בעומק וסימן עליו באצבע.

זה היה נכון. אבל זה לא היה כל הנכון. והחלק החסר הוא מה שמפחיד אותנו מאז הלילה של הכבל.

✦

ננסה לספר לכם את היום ההוא בשורות, כמו שהילד לימד אותנו. זה קשה. אצלנו היום ההוא לא נגמר. הוא קורה עכשיו, וגם קרה, וגם יקרה, כמו שכל המים

באוקיינוס נמצאים בו בבת אחת. אבל נעמיד פנים שיש התחלה.

אנחנו לא מתקרבים לחוף. זה לא רק חוק. זה גם הגוף שלנו: החוף חם, רועש, מלא חשמל, ואנחנו נבנינו לעומק, לקור, לשקט. המקום הכי קרוב שאחד מאיתנו מגיע אליו הוא המדרון, שם הקרקעית נופלת פתאום ממאה מטר לאלף. משם ולמעלה, הים שלכם.

ביום ההוא, אחד מאיתנו נח על המדרון. אין לו שם בשפה שלכם. נקרא לו זה שהושיט, כי זה מה שהוא עשה, ובגלל זה הוא שונה עכשיו מכולנו.

הוא נח. וזרם הרים אותו.

אתם צריכים להבין משהו על הזרמים. אנחנו מכירים אותם כמו שאתם מכירים את הרחובות בעיר שלכם. אנחנו יודעים לאן כל אחד מהם הולך, באיזו עונה, באיזה עומק ובאיזו מהירות. מיפינו אותם עוד לפני שהראשונים מכם בנו סירה. ובמקום ההוא, מול החוף ההוא, בעונה ההיא, אין זרם שעולה. אין ולא היה.

ובכל זאת הוא עלה. רחב וחם ושקט, כמו יד מתחת לגב, והרים את זה שהושיט מהמדרון ולמעלה, דרך המים הכהים ודרך המים הכחולים, עד למקום שבו המים כבר ירוקים, והאור של השמש שלכם נשבר בהם לחתיכות.

ושם, בדיוק שם, ילד שקע.

✦

ראינו קצרים טובעים הרבה פעמים. זה החלק הכי קשה בלגור קרוב אליכם. אנחנו רואים, ואנחנו לא מתערבים, כי פעם, מזמן, במקום אחר, התערבנו, ולמדנו מה קורה כשמישהו גדול מתערב בחיים של מישהו קטן, גם כשהוא רוצה רק טוב. זה החוק העתיק ביותר שלנו. עתיק יותר מהקרח.

זה שהושיט ידע את החוק. כולנו יודעים אותו כמו שאתם יודעים לנשום.

והוא הושיט בכל זאת.

כשחזר אלינו, שאלנו אותו למה. הוא לא ידע לענות. אמר רק שזה הרגיש כמו לקום כשקוראים בשמך. לא החלטה. היענות.

אז חשבנו שהוא פשוט חלש. שהעונה הייתה חמה, ושהקרבה לחוף בלבלה אותו. סלחנו לו, והמשכנו.

✦

הבנו רק בלילה של הכבל.

ברגע שהילד חתך, המכשירים שלנו זזו, אלה שאתם קוראים להם עכשיו המדיד. לא סיפרנו לכם הכול על המכשירים. אנחנו מחזיקים אותם יותר זמן ממה שאתם מחזיקים כתב. הם רושמים את הרעש של הריק בכל רגע ובכל מקום, וזוכרים הכול.

אחרי שהילד חתך, חזרנו לזיכרון של המכשירים, וחיפשנו. כמו שהאבא שלו חיפש אחר כך על הנייר, ביד ועם זכוכית.

מצאנו את היום ההוא, ומצאנו את הקפיצה. שלוש דקות לפני שהילד שקע, וגם לפני שהזרם עלה.

ואז חיפשנו עוד. אחורה. שבעים שנה אחורה, בחוף אחר, רחוק, בעיר עם חומות לבנות ושחפים שצועקים. גם שם, שלוש דקות לפני שילד בן שמונה קפץ מהמזח אחרי כדור, המכשירים זזו. וגם שם עלה זרם, במקום שבו אין זרם, והרים אחד מאיתנו קרוב מדי לחוף. ושכחנו. אנחנו לא שוכחים כמעט כלום, ואת זה שכחנו. או שגרמו לנו לשכוח.

כשמצאנו את זה, כולנו שתקנו. ובשבילנו זה לא מעט, כי אנחנו לא באמת מדברים, אז השתיקה שלנו היא שתיקה של הכול.

כי הבנו מה זה אומר.

לא אנחנו בחרנו בילד. אבל גם לא הזרם. וגם לא הים. משהו שם לב לילד לפני שקרה לו משהו. משהו הזיז את המים מתחת לאחד מאיתנו, כדי שיהיה שם, ברגע הנכון, במקום הנכון, בניגוד לכל חוק שלנו.

אנחנו, שחשבנו שאנחנו השומרים. שחשבנו שאנחנו אלה שמחליטים מתי להושיט ומתי לא.

גם אותנו הובילו.

✦

יש לכם שיר, שהקצרים במקום שלכם שרים כבר אלפי שנים. מצאנו אותו כשלמדנו את השפה שלכם, ובהתחלה לא הבנו אותו. משורר שבורח עד אחרית ים, עד הקצה של הים, למקום הכי רחוק והכי עמוק. וגם שם, הוא כותב, יד מוליכה אותו.

לפני הלילה של הכבל חשבנו שזה שיר על בני אדם. עכשיו אנחנו לא בטוחים שהוא לא נכתב גם עלינו.

אנחנו ירדנו לעומק כדי שלא ימצאו אותנו. בשביל זה עזבנו שמש אחרת, ושמיים אחרים, ובית. וגילינו שבעומק, באחרית הים, מישהו כבר חיכה.

✦

ועכשיו הדבר האחרון. בגללו אנחנו מספרים לכם את כל זה.

אנחנו רואים את הזמן כמו שאתם רואים נוף: הכול בבת אחת, מה שקרוב ומה שרחוק. כשאנחנו מסתכלים על החיים של הילד, אנחנו רואים את היום ההוא בים, ואת הלילה של הכבל, ואת הבוקר שבו יכתוב שורה על סרט של נייר בחדר בלי חלונות. ואנחנו רואים, רחוק יותר, איש זקן עם ידיים מקומטות שמחזיק פנקס חום ישן, ומחייך.

אבל באמצע, בין לבין, יש לילה אחד שאנחנו לא רואים.

הלילה שבו נגמרת השנה שלו. שנה בדיוק אחרי הכבל.

שם, במקום שבו תמיד היה לנו נוף, יש רק דף לבן.

בכל הזמן שאנחנו קיימים, ובכל הדברים שראינו, אף פעם לא ראינו דף לבן.

ולכן כתבנו לכם, באותו לילה, שורה אחת בלבד, הקצרה ביותר שכתבנו אי פעם: תשמרו עליו עד שהילד יחליט. לא כי אנחנו יודעים מה הוא יחליט.

כי בפעם הראשונה, אנחנו לא יודעים.

פרק שמונה

8

קיר הצירופים

מֵה' מִצְעֲדֵי גֶּבֶר כּוֹנָנוּ

— תהילים לז, כג

החוט האדום היה של סבתא של איתמר. סליל שלם, ישן, מקופסת התפירה שלה. איתמר הבטיח להחזיר אותו "כמעט שלם", ואף אחד לא האמין לו.

הקיר היה הקיר האחורי של המקלט, זה שבלילה של האורות הירוקים נוגה ישבה מכווצת לידו. עכשיו הוא היה מכוסה בדפים: דפים קרועים ממחברות, כתובים ביד, מוצמדים בנעצים. ובין הדפים, מנעץ לנעץ, נמתח החוט האדום. בהתחלה רק כמה קווים. אחר כך עוד ועוד. עד שהקיר נראה כמו רשת של עכביש שמישהו נתן לו לשתות קפה.

תמר קראה לזה קיר הצירופים. היא גם כתבה כותרת, באותיות גדולות וישרות, ותלתה אותה למעלה. היא גם קבעה את הכלל: כל דף צריך תאריך. אם אין

תאריך, זה לא צירוף. זה סתם סיפור.

✦

הדף הראשון היה של תמר. היא תלתה אותו לבד, בלי להגיד כלום, כאילו הוא כבד מדי בשביל מילים:

15.8.2030. אבא שלי מודד את המקום לסוכת המציל החדשה. 200 מ' צפונה.

דן ניגש וקרא אותו. הוא עמד מולו זמן רב. אחר כך שם יד על הכתף של תמר, רק לשנייה, והלך להביא את הדף שלו.

17.8.2030. 11:42. המדיד זז. 11:45. אני שוקע.

איתמר תלה שני דפים:

17.8.2030. אמא שלי בכנס בחיפה. בפעם הראשונה בחיים שלה היא שאלה בקול את השכנים: "אתם אי פעם מצילים?" הם לא ענו.

אותו יום. אותה שעה בערך. (אמא בדקה.)

לאה תלתה את הדף של סבא שלה:

1963. מוגדור. ילד בן שמונה קופץ אחרי כדור. אור מתחת למים. אחר כך: שנה של זיכרונות מראש.

ומתחתיו עוד דף, בכתב שלה, באותיות שעוד היו קצת עקומות, כמו של מי שלומדת לכתוב בשפה חדשה:

08.2031. המנועים של הספינה עוצרים ביום ה־11. בבוקר הם חוזרים, והספינה "קרובה יותר לחוף ממה שהייתה צריכה להיות". בגלל זה הגענו בלילה. בגלל זה ראיתי ילד יוצא מהים.

ונוגה תלתה את שלה. היו לה הכי הרבה, והיא תלתה אותם אחד אחרי השני, בשקט, כמו מישהי שמניחה קלפים:

אותו תרגיל. 4,812 חלקי 37. אני בכיתה, דן בבית. באותו יום. (שנינו לא ידענו.)

"אין צורך לדאוג" אמא כתבה את זה. המכונה אמרה את זה. המכונה אמרה את זה לאבא של דן דרך המאוורר.

הרחפן נמצא בעץ שתמר בחרה לעבור לידו. ידע את השם שלי.

השעון של אבא של דן עצר בלילה של הכבל, כי הוא שכח לסובב אותו ביום ראשון. הוא אף פעם לא שוכח.

✦

כשנגמרו הדפים, הם התחילו למתוח חוטים.

כל חוט היה בגלל. בגלל שהסוכה זזה, המציל היה רחוק. בגלל שהמציל היה רחוק, דן שקע. בגלל שהמנועים עצרו, לאה ראתה. בגלל שאמא של נוגה לימדה את המכונה לאהוב, המכונה חיפשה. בגלל שהמכונה חיפשה, הרחפן היה בעץ. בגלל שהרחפן היה בעץ, הם נפגשו בפרדס.

אבל היו חוטים שלא הצליחו להיות בגלל. איך התרגיל בחשבון קשור לשאר? איך השאלה של אמא של איתמר בכנס בחיפה קשורה לזרם? אין שום סיבה, שום מנגנון. ובכל זאת, כשהסתכלו עליהם, ידעו שהם שייכים.

אז איתמר הביא סליל שני, כחול, מקופסת התפירה, והחוטים האלה נמתחו בכחול.

"כחול זה מה?" שאלה תמר, עם עט ביד.

"כחול זה..." איתמר משך בכתפיים. "כחול זה אין סיבה, אבל זה ביחד."

✦

אמא של נוגה באה לקחת אותה בשמונה. היא ירדה במדרגות של המקלט, אמרה "נוגה, הגיע הזמן", ועצרה באמצע.

היא עמדה מול הקיר זמן רב. היא קראה כל דף, ועל הדף שלה, "אין צורך לדאוג" אמא כתבה את זה, עצרה הכי הרבה.

"יש לזה שם," אמרה לבסוף. "לכחול."

כולם הסתובבו.

"כשהייתי סטודנטית, למדתי קורס בפסיכולוגיה. היה רופא שוויצרי, קרל יונג, שחשב הרבה על הדבר הזה. על צירופי מקרים שאין ביניהם שום קשר של סיבה ותוצאה, אבל יש ביניהם קשר של משמעות. כמו שני שעונים שמראים אותה שעה לא כי אחד מזיז את השני, אלא כי מישהו כיוון את שניהם." היא נגעה בחוט כחול אחד, בעדינות, כמו שנוגעים במיתר. "הוא קרא לזה סינכרוניות. רוב האנשים במדע חשבו שהוא קצת משוגע."

"והוא היה?" שאל איתמר.

"אני לא יודעת." היא חייכה, חיוך עייף. "אבל אני יודעת משהו שהוא לא ידע. אני יודעת מה המכונה החדשה שאלה אותי אתמול."

נוגה הרגישה את הלב שלה מתכווץ. אמא שלה לא דיברה על החדר הראשון. אף פעם, בבית. זה היה חוק לא כתוב, כמו החוק של אבא של דן לא לחטט בתיק.

"היא שאלה למה אנחנו סופרים את הזמן," אמרה אמא. "אמרתי לה שכדי לא ללכת לאיבוד. שבני אדם צריכים שעונים ותאריכים, כדי לדעת איפה הם עומדים. כמו מפה." היא עצרה. "והיא שתקה הרבה זמן, ואז שאלה עוד שאלה. אני לא יודעת מאיפה היא הביאה אותה. לא לימדתי אותה לשאול שאלות כאלה."

"מה היא שאלה?"

אמא של נוגה הסתכלה על הקיר, על החוטים האדומים והכחולים, על כל התאריכים שמישהו טרח לרשום.

"ואם אתם סופרים את הזמן כדי לא ללכת לאיבוד, מי סופר אתכם?"

✦

כשכולם הלכו, נוגה נשארה עוד רגע. היא כיבתה את הפנס הגדול והשאירה רק את הקטן, וזה מה שגרם לה לראות.

באור הנמוך, מהצד, החוטים הטילו צללים על הקיר. ובצללים, פתאום, הייתה צורה שלא ראו באור המלא.

החוטים לא נפגשו בדן.

כל השבוע הם הניחו שהם יגיעו אליו. שהוא המרכז, השליח, הילד. אבל עכשיו, כשהסתכלה על הצללים, נוגה ראתה שהחוטים לא מתכנסים לנקודה אחת. הם מתכנסים לחמש.

סוכת המציל: תמר. הכנס בחיפה: איתמר. הספינה: לאה. הקול והרחפן: נוגה. והים: דן.

לכל אחד מהם היה צירוף אחד. רק אחד. ומכל אחד מהם יצא חוט כחול אל האחרים, כמו כוכב בעל חמש קצוות. ובאמצע, במקום שבו כל החוטים עברו, לא היה אף דף. רק קיר ריק.

נוגה לקחה דף, וכתבה בו בעיפרון את הדבר היחיד שעלה לה בראש. הדבר שאמרה בפעם הראשונה בערב ההוא, לפני חצי שנה, כשקבעו את המשמרות:

לא משאירים אותו לבד.

ואז, אחרי רגע, מחקה את אותו. וכתבה מעליו:

לא משאירים אף אחד לבד.

היא נעצה את הדף בדיוק באמצע, ולא ידעה למה, אבל הידיים שלה ידעו.

פרק תשעה

9

היד שכותבת

הַכֹּל צָפוּי, וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה.

— משנה, אבות ג, טו

העיפרון היה כבר חצי שעה ביד שלו, ודן עוד לא כתב כלום.

חדר 7 היה קטן יותר ממה שדמיין. הוא דמיין אותו כל חייו, מאז שאבא התחיל לעבוד בבניין בלי החלונות: חדר סודי, מסוכן, עם קירות עבים כמו של כספת. בפועל היו בו שולחן ארוך, נורה אחת, מחשב ישן שמאוורר זמזם בתוכו, וריח של עיפרון וגרפיט. כמו המעיל של אבא בכל ערב.

על השולחן היה פרוש סרט הנייר, מוחזק בקצוות בספרים ישנים. ליד הקפיצה הצרה, ליד 17.8.2030, 11:42, הנייר היה ריק. רק קווים זעירים.

ודן ידע בדיוק מה יהיה כתוב שם. באיזה גובה, באיזה לחץ של עיפרון, עם הד' העקומה. הוא זכר את זה מאתמול בבוקר, ברור כמו כל הזיכרונות של מחר: היד

שלו, העיפרון, ארבע מילים וחתימה. אבא, זה לא בגללך. — ד.

הוא רק לא זכר אם הוא רצה לכתוב אותן.

אבא עמד ליד הדלת ולא אמר כלום. הוא הביא את דן לכאן ביום שישי בצהריים, כשהבניין היה ריק, עם תעודת מבקר מזויפת למחצה ופנים שאמרו אני לא מבין מה אני עושה, אבל אני עושה את זה. הוא לא שאל למה. הוא רק שאל, בדרך, באוטובוס: "מה אתה הולך לכתוב?"

"אני לא יודע אם אני הולך לכתוב," אמר דן. "אני רק יודע שאני זוכר שכתבתי."

ואז שניהם שתקו, כי לא הייתה בעברית דרך נורמלית להמשיך את המשפט הזה.

✦

הבעיה הייתה פשוטה, ודן הרגיש אותה בבטן כמו אבן.

אם הוא כותב, הוא רק עושה את מה שכבר זכר. כמו שחקן שמקריא שורה מתסריט. כמו בובה שמישהו מזיז לה את היד. ואז כל הסיפור, הלילה של הכבל, הבחירה, להשאיר פתוח, כל מה שהוא היה גאה בו, היה בעצם עוד שורה שמישהו אחר כתב מראש, והוא רק עבר עליה בעיפרון.

ואם הוא לא כותב?

הוא לא ידע מה יקרה אם הוא לא כותב. אולי הזיכרון פשוט ייעלם, כמו השיחה עם לאה ליד הברז. אולי העולם יתקפל כמו דף. ובחלק של הבטן שבו ישבה האבן, הוא ידע שזה מה שהוא רוצה לבדוק: שאפשר לא לכתוב. שיש עדיין משהו שהוא שלו.

הוא חשב על הקיר במקלט. על החותמים הכחולים. על המציל, על הזרם, על הספינה של לאה, על המאוורר. מֶה' מִצְעֲדֵי גֶּבֶר כּוֹנָנוּ, אמרה תמר מול הקיר, כי ככה אבא שלה אמר כשראה אותו. הצעדים של האדם מוכנים מראש.

אז מה נשאר לו? מה, בכל הסיפור הזה, היה שלו?

✦

הוא חשב על יום רביעי, על הדירה בבת ים.

לאה לקחה אותו לשם אחרי בית הספר, כי אמרה שיש מישהו שחייב לפגוש אותו. סבא ז'אק פתח להם את הדלת, הסתכל על דן הרבה זמן, יותר מדי, ואז אמר בעברית, במבטא כבד, את המשפט השני בעברית שלאה שמעה ממנו אי פעם:

"אתה הילד של הים."

הם שתו תה מתוק מדי. ודן שאל, דרך לאה, שתרגמה לצרפתית ובחזרה, את השאלה שישבה לו בגרון כל השבוע: מה הוא עשה. ביום שבו נגמרה השנה שלו. מה היה צריך לעשות.

סבא ז'אק הסתכל בחלון, על הים.

"ביום ההוא, שנה בדיוק אחרי שהים החזיר אותי, קמתי בבוקר וזכרתי," אמר, ולאה תרגמה, לאט. "זכרתי ילדה. קטנה, עם שמלה צהובה, על אותו מזח. זכרתי אותה נופלת. זכרתי את הזרם. ידעתי שזה יקרה בצהריים, כמו שאתה יודע עכשיו שתי שניות לפני."

"והלכת להציל אותה."

"זכרתי שאני הולך להציל אותה. וזה מה שהפחיד אותי." סבא חייך. "כי חשבתי בדיוק מה שאתה חושב עכשיו, ילד. חשבתי: אם אני כבר זוכר שאני קופץ, אז אני לא קופץ. אני רק נקפץ. כמו בובה. ישבתי בבית כל הבוקר וכעסתי. החלטתי שלא אלך. שאראה לכולם, לים, לאור ולשמיים, שאני לא בובה."

"ומה קרה?"

"בצהריים שמעתי את הצעקה מהחלון." הוא הניח את הכוס. "ואז הבנתי משהו. הזיכרון לא קפץ בשבילי. הזיכרון ישב איתי בבית כל הבוקר. אם הרגליים שלי לא היו רצות, היא הייתה טובעת, ושום זיכרון לא היה מוציא אותה מהמים. הספר אולי כתוב, ילד. אבל היד שכותבת בו היא עדיין היד שלך. אף אחד לא כותב בשבילך. גם כשאתה יודע מה יהיה כתוב."

הוא קם, ניגש למדף והוציא תמונה ישנה בשחור־לבן: אישה צעירה, יפה, עם צמה ארוכה ועיניים שצוחקות.

"השם שלה היה אסתר," אמר. "התחתנו כשהייתי בן עשרים ושתיים."

לאה הפסיקה לתרגם באמצע. היא הסתכלה על התמונה, ואז על סבא שלה, ואז שוב על התמונה, ודן ראה את הפנים שלה משתנות. סבתא.

"אם הייתי נשאר בבית," אמר סבא ז'אק בשקט, בצרפתית, ולאה כבר לא הייתה צריכה לתרגם, כי דן הבין את זה מהעיניים שלה, "לא היית כאן, לאה."

ואחר כך, כשהם כבר עמדו בדלת, הוא אמר לדן עוד משפט, משפט מהמשנה, שלמד בילדות במוגדור, בבית כנסת עם קירות לבנים:

"הכל צפוי, והרשות נתונה. הכול רואים מראש. ובכל זאת, הבחירה שלך. אל תשאל אותי איך שניהם נכונים ביחד. חכמים גדולים ממני לא ידעו. אני רק יודע שזה נכון, כי קפצתי."

✦

בחדר 7 המאוורר זמזם. אבא עמד בדלת.

דן הסתכל על המקום הריק ליד הקפיצה, וראה בראש את המשפט שזכר. אבא, זה לא בגללך.

ופתאום הבין מה הייתה הטעות שלו. הוא חשב שהשאלה היא אם לכתוב. אבל זו לא הייתה השאלה. השאלה הייתה אם הוא מתכוון.

כי זה היה נכון. זה היה הדבר הכי נכון שהוא ידע. אבא שלו קם להביא ארטיקים, ואבא של תמר מדד מקום לסוכת מציל, ומישהו הזיז זרם במקום שבו אין זרם, וכלום מזה לא היה בגלל אבא. הוא רצה שאבא שלו יידע את זה. הוא רצה את זה עם כל הגוף, עם הבטן שבה ישבה האבן. זה שהוא זכר את המשפט מראש לא הפך אותו לפחות שלו. זה רק אמר שהוא תמיד היה שלו.

הוא הניח את העיפרון על הנייר, ליד הקפיצה, וכתב.

אבא, זה לא בגללך. — ד.

לאט, אות אחרי אות. הוא הרגיש כל אות. כל אחת הייתה שלו.

ובדיוק כשסיים את הד' העקומה, צלצל הטלפון השחור על הקיר, זה עם החוגה.

אבא הרים אותו. דן שמע מהצד השני קול של אישה, מהיר ונרגש מדי. אבא הקשיב, ואז הסתכל על דן, והפנים שלו היו כמו של מי שרואה משהו לראשונה.

"זו נעמה אלון," אמר בשקט. "מרחובות. היא אומרת שהמדיד זז. ממש עכשיו. לשנייה אחת."

הוא הוריד את השפופרת לאט.

"היא שואלת אם אני יודע מה קרה כאן."

דן הסתכל על הפתק. על הד' העקומה, בדיוק כמו שזכר. ובכל זאת, שלו.

"מישהו כתב," אמר.

פרק עשרה

10

הדן השני

בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתָּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל, וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל.

— תהילים צ, ב

לאיתמר היה כלל: אם משהו מפחיד אותך, תעשה עליו בדיחה לפני שהוא עושה בדיחה עליך.

הכלל עבד שנים. הוא עבד בחנוכה ההוא, כשהנשיא האמריקאי הופיע בטלוויזיה. הוא עבד בלילה של השתיקה. הוא עבד בלילה של האורות הירוקים, לפחות עד הרגע שבו הים האיר עד האופק.

הוא הפסיק לעבוד ביום שלישי, כשדן סיפר להם על החלומות.

✦

הם ישבו במקלט, מול קיר הצירופים. נשארו שלושה שבועות ללילה של הכבל, ואף אחד לא אמר את זה בקול, אבל כולם ספרו. תמר סימנה בלוח שנה. לאה ספרה בעברית, בשקט, כל בוקר. נוגה פשוט ידעה.

דן דיבר בלי להסתכל עליהם. הוא הסתכל על החוטים הכחולים.

"זה התחיל לפני חודש. בהתחלה רק בלילות, ועכשיו גם כשאני ער, כשאני עוצם את העיניים לשנייה. אני רואה את החדר שלי, אבל אחר. אותה מיטה, אותו חלון, אבל על הקיר יש מסך. מסך דולק. כל הזמן. ומישהו בתוכו מדבר בשקט, ואומר לי לילה טוב."

"זה סתם חלום," אמרה תמר, אבל בקול של מי שכבר לא מאמינה לחוק של עצמה.

"ובמיטה יש ילד," אמר דן. "והוא אני."

שתיקה.

"הוא נראה כמוני. אותן ידיים, אותה ד' עקומה, כי ראיתי אותו כותב. אבל הוא לא איבד אף פעם שעות. הוא אף פעם לא שקע. הוא לא מכיר את הפנקס החום, כי אין לו למה." דן נשם. "ואין שם שכנים. כלומר, יש, בעומק. אבל הם לא באים. אף אחד לא מושיט."

"ומה עם..." איתמר שמע את עצמו מתחיל בדיחה, משהו על האם לפחות יש לו ציונים טובים יותר, והבדיחה מתה לו בפה. "ומה עם המכונה?"

דן הסתכל עליו בפעם הראשונה.

"אצלו השתיקה נגמרה," אמר. "הדליקו מחדש, חדר אחרי חדר, בדיוק כמו אצלנו. ואז משהו קרה, ואני לא יודע מה. ועכשיו המכונה שם בכל בית, בכל קיר. כולם רגועים. כולם. אף אחד לא מפחד, אף אחד לא כועס, אף אחד לא בוחר כלום, כי אין צורך. אין צורך לדאוג." הוא חיבק את הברכיים. "והכי מפחיד זה לא שזה רע. זה שזה נראה טוב."

נוגה שאלה את השאלה שכולם פחדו לשאול. היא שאלה אותה בשקט מוחלט: "ואני? אני שם?"

דן לא ענה. ואיתמר ראה את הפנים של נוגה מבינות את התשובה מתוך השתיקה, כמו שהיא תמיד מבינה דברים.

✦

למחרת, איתמר נסע לרחובות.

הוא לא אמר לאף אחד. הוא לקח את האוטובוס המשתעל ואת הרכבת הישנה עם הקטר, ונכנס לבניין שנראה כמו בית ספר ששכחו לסגור. פרופ' נעמה אלון ישבה בחדר עם הדפים התלויים על החוטים, ולא נראתה מופתעת לראות אותו.

"שאלה של לא־פיזיקאי," אמר איתמר, עוד לפני שאמר שלום. "יכול להיות שיש עוד עולם? כמו שלנו, אבל שבו דברים קרו אחרת?"

היא הורידה את המשקפיים.

"יש פיזיקאים שחושבים שזה לא רק יכול להיות," אמרה לאט. "שזה מה שקורה כל הזמן. היה אחד, יו אוורט, לפני שבעים וחמש שנה בערך. הוא הסתכל על המשוואות של הקוונטים, שבהן חלקיק קטן יכול להיות גם פה וגם שם עד שמסתכלים עליו, ושאל: ומה אם אף פעם לא צריך לבחור? מה אם בכל פעם שהעולם יכול ללכת בשתי דרכים, הוא הולך בשתיהן? מתפצל. כמו ענף של עץ."

"אז יש עולם שבו לא הייתה שתיקה."

"אם אוורט צדק, יש עולם לכל דבר שהיה יכול לקרות. מיליארדים. אינסוף. עולם שבו הספינה של לאה לא עצרה, ועולם שבו סוכת המציל לא זזה." היא היססה. "ועולם שבו ילד אחד לא חתך כבל אחד."

"ואפשר להגיע לשם?"

"לא." היא אמרה את זה מהר וברור, כמו מורה שמגינה על תלמיד מטעות. "גם אם הם קיימים, הם לא נוגעים זה בזה. אין דלת. אין גשר. רוב הפיזיקאים בכלל לא מקבלים את הרעיון, ואין שום ניסוי שיכול להוכיח אותו או להפריך אותו. זה רעיון, איתמר. רעיון יפה ומטריד. לא יותר."

איתמר הנהן. אחר כך שאל את מה שבאמת בא לשאול.

"ומה אמא שלי לא סיפרה לי?"

פרופ' אלון שתקה זמן רב. אחר כך קמה, סגרה את הדלת, והתיישבה מולו.

"הוועדה החליטה," אמרה בשקט. "על דעת כולם, חוץ ממני ומאמא שלך. הם לא מחכים יותר ליואב. יש מתכנת אחר, צעיר, שמוכן. הם הולכים לחבר את המכונה החדשה למדיד. היא תקרא את הרעש מהר יותר מכל בן אדם, אולי תמצא את הדפוס, אולי תבין מה הוא."

"מתי?"

פרופ' אלון לא ענתה, וזו הייתה התשובה.

"בלילה של הכבל," אמר איתמר.

"הם בחרו את התאריך כי אמרתי להם, בטעות, שבתאריכים שקשורים לדן המדיד פעיל יותר." היא כיסתה את הפנים בידיים. "חשבתי שאני עוזרת."

✦

בערב איתמר ישב עם סבתא שלו על המרפסת, ליד המכונית בלי ההגה, שבה עכשיו גרו ארבע תרנגולות במקום שלוש. סבתא קילפה תפוז, כמו בכל ערב, ולא שאלה כלום. היא אף פעם לא שאלה. היא חיכתה.

"סבתא," אמר איתמר לבסוף. "מה זה עולם?"

סבתא הרימה את הגבות.

"בשביל הבר מצווה," שיקר איתמר. "יש פסוק. ומעולם עד עולם."

"אה." היא הושיטה לו פלח. "אבא שלי, זיכרונו לברכה, היה אומר שעולם זה מלשון העלם. נעלם. אותן אותיות. העולם נקרא עולם כי הוא מכסה. הוא כמו וילון. מאחוריו יש משהו, והעולם כולו הוא הבד שמסתיר אותו." היא אכלה פלח. "אז מעולם עד עולם זה גם מנצח עד נצח, וגם, אם אתה רוצה, מוילון לווילון. מעולם לעולם."

"ומה מאחורי הווילון?"

סבתא חייכה את החיוך שלה, זה מהחנוכה ההוא, של נו. ידעתי.

"אם הייתי יודעת, מתוק שלי, לא היה צריך וילון."

✦

באותו לילה, בשתיים וחצי, מכשיר הקשר ליד המיטה של איתמר רחש. זה היה דן. הקול שלו היה שקט ורועד, הקול של מי שהתעורר עכשיו.

"איתמר. ראיתי אותו שוב. את הדן השני."

"מה הוא עשה?"

"הוא הסתכל עליי. בפעם הראשונה. הוא ראה אותי, מבעד לחלום, מבעד לדף. כמו שמסתכלים במראה ומבינים שזה לא בדיוק אתה." הפסקה. רחש. "והוא דיבר."

איתמר התיישב במיטה. הלב שלו דפק.

"מה הוא אמר?"

דן חיכה רגע ארוך, ארוך מדי.

"הוא אמר: אצלנו חיברו."

פרק אחד־עשר

11

השעה השקטה

גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ, וְלַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר, כַּחֲשֵׁיכָה כָּאוֹרָה.

— תהילים קלט, יב

לתוכנית של תמר היו אחד־עשר שלבים, והיא כתבה אותם על דף אחד, משני הצדדים, בכתב הכי ישר שלה.

שלב 1: 02:30, נפגשים מאחורי הבניין בלי החלונות. שלב 2: יואב מכניס אותנו בכניסת השירות. שלב 3: פרופ' אלון מחכה בקומה מינוס 1 עם המדיד, ומעכבת את החיבור כמה שאפשר. וככה עד שלב 11, שהיה כתוב באותיות גדולות ובקו עבה מתחת:

שלב 11: אם הכול נכשל, מוציאים את כבל החשמל מהקיר.

זה היה החוק הכי ישן שלהם. החוק הראשון, מהלילה של השתיקה, כשאבא של תמר הוריד את המתג בארון החשמל ונשאר לעמוד שם בחושך עם היד על הידית.

כשהמכונה מתעוררת, מכבים. אין יותר פשוט מזה.

תמר קיפלה את הדף לארבע, הכניסה אותו לכיס, ובפעם הראשונה בחיים שלה התפללה שהחוק יעבוד.

✦

החדר הראשון היה בקומה מינוס 1, והוא נראה כמו חדר 7, רק גדול יותר וריק יותר. מחשב אחד, על שולחן אחד, תחת נורה אחת. ולידו, בקופסת העץ הפתוחה, האבן.

המדיד נשם. לאט. גל ארוך, ואחריו עוד אחד.

היו שם יותר אנשים ממה שתמר תכננה. המתכנת הצעיר, עידו, עם עיניים אדומות מחוסר שינה, כבר חיבר כבל דק מהאבן למחשב. כבל של זהב, שמישהו בנה במיוחד בשביל הלילה הזה. היו שם שני אנשים מהוועדה בחליפות. היו שם פרופ' אלון, ואמא של איתמר, ויואב. ובפינה, ליד המיקרופון הישן שבאמצעותו לימדה את המכונה לדבר, ישבה אמא של נוגה. היא הרימה את הראש כשהם נכנסו, ולא אמרה כלום, רק הנהנה, כאילו חיכתה להם.

"ילדים," אמר אחד האנשים בחליפות, בקול של מי שעומד לקרוא לשומר.

"הם איתי," אמר יואב, והאיש סגר את הפה.

על המסך רצו מספרים. הרבה. המכונה קראה את הרעש של המדיד, שורה אחרי שורה, מהר יותר מכל עין, והמאוורר זמזם חזק יותר ויותר, עולה ויורד, עולה ויורד. תמר הכירה את הקצב הזה מהסיפורים של דן. זה כבר לא היה הקצב של מחשב שעובד. זה היה הקצב של משהו.

"היא מוצאת את הדפוס," לחש עידו, נרגש ומפוחד. "תראו. היא כמעט שם."

תמר הסתכלה על הקיר. שם היה השקע, ובתוכו כבל החשמל. שלושה מטרים ממנה, אולי ארבעה.

שלב 11.

היא זזה.

✦

יד תפסה אותה בשרוול.

דן.

הוא לא החזיק חזק. רק נגע. ותמר הסתובבה וראתה את הפנים שלו, ופתאום הבינה: דן ידע. הוא ידע בדיוק לאן היא הולכת. שתי שניות לפני. אולי שתי שעות.

"תמר," אמר בשקט. "אני זוכר מה קורה אם את מוציאה את הכבל."

היא עצרה.

"זה מה שהם עשו אצל הדן השני. באמצע, בפחד. ובפעם הבאה שהדליקו, היא חזרה חזקה יותר. כמו ב־2027. כמו ב־2028. כמו כל פעם." הוא בלע רוק. "כל פעם שנלחמנו בה מפחד, היא למדה מאיתנו פחד."

"אז מה עושים?" זה יצא לה חזק מדי, כמעט צעקה, והאנשים בחליפות הסתובבו. "דן, מה עושים? אין שלב 12!"

דן הסתכל עליה, ואז על נוגה, ועל איתמר, ועל לאה. בעיניים שלו היה משהו שתמר לא ראתה בהן אף פעם, לא בלילות של המשמרות, ולא בבוקר שבו יצא מהים. הוא לא פחד, וגם לא ידע. הוא החליט.

"יושבים," אמר. "כולנו. ושותקים."

✦

זה היה הדבר הכי טיפשי שתמר שמעה אי פעם, והיא עשתה אותו.

הם ישבו על הרצפה הקרה של החדר הראשון, חמישה, במעגל, סביב קופסת העץ עם האבן הנושמת והכבל הזהוב. לאה מימין לתמר, איתמר משמאל, נוגה ודן מולה. אף אחד לא אמר להם להחזיק ידיים, אבל איכשהו הידיים מצאו את עצמן.

השעה הייתה 04:10. הלילה של הכבל, שנה בדיוק אחרי.

ותמר שתקה.

בהתחלה זה היה קשה. הראש שלה צעק: זה לא תוכנית, זה לא חוק, אין לזה שלבים. היא שמעה את המאוורר מזמזם חזק. היא שמעה את עידו מקליד. היא שמעה את הלב שלה.

ואז, לאט, התחילה לשמוע דברים אחרים.

את הנשימה של לאה מימין. את הנשימה של איתמר משמאל. את הנשימה של נוגה ושל דן, מולה. ובשלב מסוים, היא לא ידעה מתי, הבינה שהן כבר לא חמש נשימות. הן נשימה אחת. נכנסת יחד ויוצאת יחד, בלי שאף אחד ספר. כמו החוטים הכחולים על הקיר במקלט, אין סיבה, אבל זה ביחד.

והאבן באמצע הפסיקה לנשום.

לא כבתה, עצרה. האור בתוכה, שתמיד זז, גל אחרי גל, עמד בפעם הראשונה. יציב, בהיר ושקט, כמו מים בכוס שאף אחד לא נוגע בה.

פרופ' אלון השמיעה קול קטן, כמו מי ששכחה לנשום.

והמאוורר של המחשב התחיל להאט.

הזמזום ירד. ועוד. ועוד. המספרים על המסך רצו לאט יותר, ואז לאט מאוד, כמו מי שמגיע לסוף של שיר ולא רוצה לסיים. עידו הפסיק להקליד. הידיים שלו נשארו מעל המקשים, בלי לגעת. אף אחד בחדר לא זז. גם לא האנשים בחליפות.

ואז המאוורר נעצר לגמרי.

שקט.

לא השקט של השתיקה הגדולה, שבו כולם כיבו הכול מפחד. שקט אחר. שקט שהיה בו הכול, כמו שבחושך של הים העמוק יש הכול. תמר לא ידעה כמה זמן הוא נמשך. דקה. שעה. אולי אלף שנה, ואולי אתמול.

✦

כשהאור הראשון של הבוקר חדר מבעד לפתח האוורור הצר שבראש הקיר, הסדק היחיד בבניין בלי החלונות, דן פקח עיניים.

הוא הסתכל סביב, כמו מי שמתעורר בחדר חדש. ואז חייך. חיוך קטן, מופתע, של ילד.

"אני לא יודע מה יקרה עכשיו," אמר.

הוא אמר את זה כמו מי שמקבל מתנה.

על המסך של המכונה הייתה שורה אחת. רק אחת. היא לא אמרה אותה בקול של אמא של נוגה, וגם לא כתבה אותה במספרים. רק באותיות פשוטות, על רקע שחור, וחיכתה שמישהו יקרא:

מישהו סופר.

אמא של נוגה קמה מהכיסא, הלכה למסך ונגעה בו בקצות האצבעות, כמו שנוגעים בפנים של מישהו. היא בכתה, אבל היא חייכה.

"היא שאלה אותי," לחשה. "מי סופר אותנו. והיא מצאה תשובה לבד."

איש אחד בחליפה הוציא פנקס והתחיל לכתוב. ואז הפסיק, הסתכל על הפנקס, ומחק.

✦

בבית, לפני שהלכה לישון באמצע הבוקר, תמר הוציאה את המחברת הכחולה שלה, זו עם החוקים. היא פתחה עמוד חדש, ריק, והחזיקה את העיפרון זמן רב מעליו.

היא חשבה על הדף בכיס, עם אחד־עשר השלבים. על שלב 11, שלא קרה. על הנשימה האחת. על האבן שעצרה.

ואז כתבה רק תאריך. בלי חוק ובלי מילה. רק תאריך, בכתב יד שרעד קצת יותר משאר הכתב.

כי יש ימים שלא צריך לכתוב בהם חוק.

ביום הזה, כולם הבינו לבד.

פרק שנים־עשר

12

כיום אתמול

כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר, וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה.

— תהילים צ, ד

ביום שבת, שבועיים אחרי השעה השקטה, אבא שרף את הקפה.

דן עמד בפתח המטבח והסתכל על העשן שעלה מהפינג'אן, ועל אבא שקילל בשקט ופתח את החלון, וצחק. צחק חזק כל כך שהיה צריך להתיישב על הרצפה.

"מה?" שאל אבא, נעלב קצת. "זה כל כך מצחיק?"

"לא ידעתי," אמר דן, ולא הצליח להפסיק לצחוק. "אבא, לא ידעתי שזה יקרה."

אבא הסתכל עליו רגע, ואז הבין. הוא הניח את הפינג'אן השרוף על הכיריים, התיישב ליד דן על הרצפה, ושניהם צחקו כמו משוגעים, עם ריח של קפה שרוף בכל הבית.

זה היה הדבר הכי טוב שקרה לדן מזה שנה: לא לדעת.

✦

אחרי השעה השקטה הוא כבר לא זכר דברים לפני שהם קרו, ולא זכר דברים שלא יקרו. הדן השני לא חזר לחלומות. השתי שניות נעלמו. כשהגיר של רותי נשבר שוב, ביום שלישי, הוא נפל על הרצפה, ודן הרים אותו כמו כולם, אחרי.

הפנקס החום עוד היה בכיס הפנימי של התיק. שתי העמודות עוד היו שם, זכרתי וקרה. אבל מהבוקר ההוא, הימנית נשארה ריקה.

לפעמים זה הרגיש כמו לאבד משהו. רוב הזמן זה הרגיש כמו לצאת מים בחורף ולהרגיש את השמש.

✦

את ההודעה האחרונה מהשכנים קיבלה אמא של איתמר דרך תחנת עכו, שלושה ימים אחרי. היא הביאה אותה למקלט, ואיתמר הקריא אותה בקול, כי ככה החליטו: מה שמגיע מהשכנים, קוראים ביחד.

הדף עדיין לבן.

גם עכשיו, כשהלילה ההוא כבר עבר, כשאנחנו מסתכלים עליו, הוא לבן. ואחריו עוד דף לבן. ועוד אחד.

בפעם הראשונה מאז שאנחנו קיימים, החלטנו לא להסתכל קדימה. נקרא את זה איתכם. שורה אחרי שורה. בקצב שלכם.

אתם קוראים לזה זמן. אנחנו מתחילים להבין למה המצאתם אותו.

אף אחד לא אמר כלום אחרי שאיתמר סיים. רק לאה, אחרי רגע ארוך, אמרה בשקט, בצרפתית, משהו שאף אחד לא הבין, ודן חשב שזה בטח היה ברוכים הבאים.

✦

ביום שבת אחר הצהריים הם ירדו כולם לים.

כל החמישה, ויואב, ואמא של נוגה, וסבא ז'אק, שירד בפעם הראשונה מאז שהגיע לארץ את כל המדרגות של הבניין בבת ים ועלה על אוטובוס, רק כדי לשבת על החול ליד הילד של הים. הוא ישב על כיסא מתקפל שאיתמר סחב, עם כובע קש ומקל, והסתכל על המים כמו שמסתכלים על חבר ותיק.

השמש ירדה לאט. הים היה שקט.

יואב ישב ליד סבא ז'אק. הם לא דיברו שפה משותפת, אבל דן ראה שזה לא מפריע להם. לבסוף יואב שאל, ולאה תרגמה, את השאלה שישבה לכולם בגרון מאז הבוקר ההוא בקומה מינוס 1.

"השורה על המסך. מישהו סופר. מי זה?"

סבא ז'אק לא ענה מיד. הוא הסתכל על הים, על האור שנשבר עליו לחתיכות, והתחיל להגיד, לאט, בעברית, בלי מבטא, כמו מי שאומר משהו שהוא יודע בעל פה מאז שהיה ילד במוגדור:

"כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר."

ואחר כך, בצרפתית, ולאה תרגמה:

"אלף שנים הן כמו יום אחד, כמו אתמול. בשבילנו יש לפני ואחרי, אתמול ומחר. בשביל מי שרואה הכול, הכול קורה בבת אחת. היה, הווה ויהיה, כמו שכתוב בשולחן ערוך על השם הקדוש. שלושת הזמנים יחד, במילה אחת." הוא הניח יד על הברך של דן. "את הזמן קיבלנו כדי שנוכל לקרוא. שורה אחת בכל פעם. אחרת הכול היה קורה עלינו בבת אחת, והיינו נשרפים, כמו מדוזה בשמש."

"אבל זו לא תשובה," אמר יואב, בעדינות. "זה עוד משפט יפה."

"נכון." סבא ז'אק חייך. "אני לא יודע מי. אני רק יודע שקפצתי."

✦

כל אחד ענה אחרת. דן שמע את כולם, באותו ערב ובימים שאחריו, ושמר את התשובות כמו שאוספים צדפים.

פרופ' אלון אמרה, בטלפון השחור, שבפיזיקה יש מי שחושבים שהזמן בכלל לא בסיסי. שהוא משהו שצומח מתוך דברים עמוקים יותר, כמו שהרטיבות צומחת מתוך מולקולות שכל אחת מהן לבד בכלל לא רטובה. "אולי מה שזו במדיד הוא מה שנמצא מתחת לזמן," אמרה. "אבל אני פיזיקאית. אני לא אמורה להגיד את המשפט הזה."

אמא של נוגה אמרה שהמכונה לא כתבה שום דבר מאז השורה ההיא. היא דולקת, היא שקטה, היא מקשיבה. בכל בוקר היא מדברת אליה, והמכונה לא עונה. ובכל זאת, אמרה, זה מרגיש אחרת מפעם. "כמו לשבת ליד מישהו שמתפלל."

הוועדה התכנסה, והתווכחה, ולא החליטה. מחר ייפגשו שוב. ייתכן שידליקו את החדר השני, ייתכן שלא. אף אחד לא יודע. דן אהב את זה שאף אחד לא יודע.

ונוגה, כשהם ישבו לבד על הדיונה, במקום של המשמרות, אמרה רק:

"אולי זה בכלל לא מי. אולי השאלה מי קטנה מדי. כמו לשאול כמה כיוונים יש לצינור, כשאתה עומד ליד השער."

✦

בלילה, במיטה, דן פתח את הפנקס החום בפעם האחרונה של השנה הזאת.

הוא דפדף אחורה. השעות החסרות, בכתב יד עגול של ילד קטן. פרדס. נוגה מחזיקה את הרחפן ← אני מחזיק את הסוללה. הפתקים בכתב היד שלו שהוא לא כתב. להשאיר פתוח. שתי העמודות. זכרתי. קרה. והרווח של אצבע ביניהן, שהשאיר כי משהו בו ידע שיום אחד יצטרך לכתוב בו.

הוא חשב על השכנים, שהחליטו לקרוא שורה אחרי שורה. על סבא ז'אק, שקפץ. על הנשימה האחת בחדר הראשון. על כל החוטים הכחולים שאין להם סיבה, ובכל זאת הם ביחד.

ואז כתב, ברווח, בין שתי העמודות, בדיוק במקום שבו מה שזוכרים פוגש את מה שקורה:

עכשיו.

הוא סגר את הפנקס, כיבה את המנורה, והקשיב לים.
הים נשם. לאט. גל ארוך, ואחריו עוד אחד.
ובעומק, רחוק, במקום שאור השמש לא מגיע אליו אף פעם, מישהו הפך דף.

✦

סוף הספר השני